Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisen talouden hoitamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 167/2025 vp)

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta 18.11.2025

Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
Mika Sainio, Valtiontalouden tarkastusvirasto

Esityksen suhde perustuslakiin

- Hallituksen esityksessä ehdotetaan siirrettäväksi toiselle viranomaiselle (Talouspolitiikan arviointineuvosto) sellainen VTV:n nyt hoitama valvontatehtävä, joka on mainittu osaksi VTV:lle perustuslaissa säädettyä tehtävää
  - Finanssipoliittisen lain 7 §:n 1 momentti: ”*Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo osana valtiontalouden hoidon tarkastamista tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista*.”
- VTV on aiemmin lausunut, että esityksen suhde perustuslakiin tulisi arvioida huolellisesti
- VTV katsoo, ettei asiaa ei ole hallituksen esityksen valmistelussa riittävästi selvitetty, ja asia tulisi arvioida osana lakiesityksen käsittelyä eduskunnassa

Valvontatehtävän (IFI) järjestäminen

- **Eduskunnan kannanotto**: VTV kiinnittää vakavaa huomiota tapaan, jolla esityksessä käsitellään eduskunnan hyväksymää kannanottoa (EK 75/2022 vp - K 25/2022 vp) . Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus *selvittää* riippumattoman ulkoisen talous- ja finanssipolitiikan valvonta- ja arviointitehtävän tarkoituksenmukaista järjestämistä
- Esityksessä ei tuoda ilmi mahdollisesti tehdyn selvitystyön sisältöä ja sen johtopäätöksiä
- EU:n säädösten mukaan IFI-tehtäviä voi hoitaa yksi tai useampi elin, eikä niiden edellytetä olevan neuvostomuotoisia. Toisaalta myöskään eduskunta ei ole edellyttänyt yhden valvojan mallia, jollaista nyt esitetään

Riippumattoman valvonnan edellytykset tärkeä varmistaa

- HE:ssä esitetty järjestely heikentää valvonnan riippumattomuuden ja tehokkaan toteuttamisen takeita. Riippumattoman valvonnan uskottavuus on vahvempi, jos tehtävää hoitaa eduskunnan yhteydessä toimiva VTV kuin valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluva arviointineuvosto
- Toiminnallisesti VTV:n vahva tiedonsaantioikeus, yhteys ja raportointi eduskuntaan sekä finanssipolitiikan valvonnan ja tarkastuksen toisiaan tukeva ja täydentävä luonne luovat parhaat edellytykset valvonnan uskottavalle ja myös kustannustehokkaalle toteuttamiselle
- Säädettävät valvontatehtävät korostavat entisestään arvioinnin riippumattomuuden merkitystä

Riippumattoman valvonnan edellytykset tärkeä varmistaa

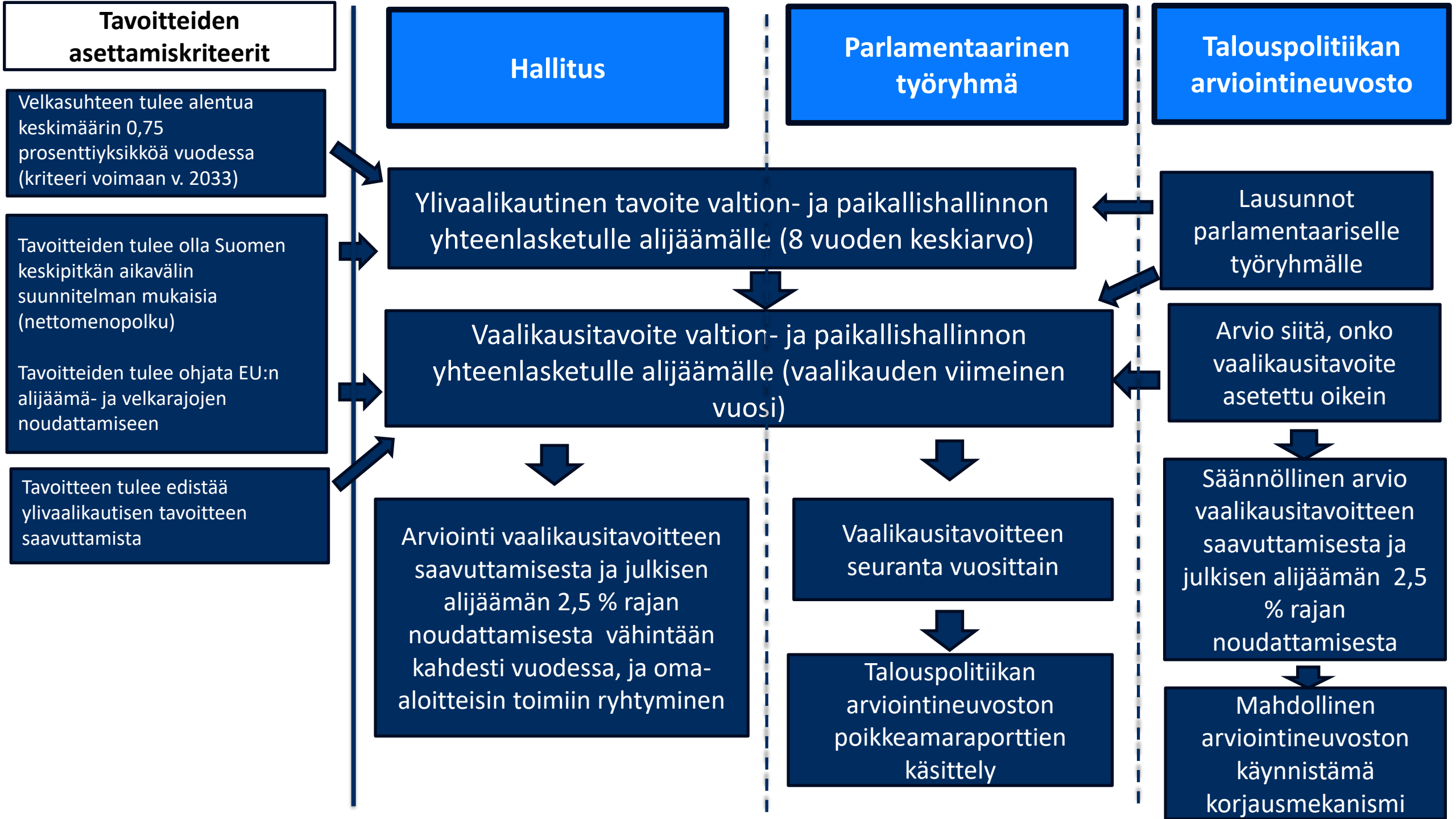
- HE:een (laki arviointineuvostosta) on lausuntojen perusteella tehty tiettyjä neuvoston toimintaedellytyksiä parantavia muutoksia
- Neuvoston tiedonsaantioikeutta ja kertomuksen antamista eduskunnalle koskevia lisäyksiä voi pitää tarpeellisina
- Neuvoston jäsenten ja sihteeristön nimittämistä koskevat muutokset eivät oleellisesti vahvista riippumattomuuden perustaa

Valvojalle säädettävä ennusteiden vahvistamistehtävä

- Laissa, sen perusteluissa tai asetuksessa tulisi täsmentää, mitä VM:n makrotaloudellisten ennusteiden vahvistaminen tarkoittaa käytännössä - etenkin tehtävän ajoitus, sekä seuraukset vahvistamatta jättämisestä
  - Lakiesitykseen sisältyvä asetuksenantovaltuus ei nähdäksemme huomioi tätä
- Ennusteiden vahvistamistehtävän olisi tarkoituksenmukaista kattaa myös julkisen talouden ennusteet, jotka oleellisia säännöstön noudattamisen seurannan ja arvioinnin kannalta
- Valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomasta ennusteesta olisi perusteltua säätää edelleen laissa

Valvontatehtävää VTV:lle säädettäessä tarkastusvaliokunnan lausunnon (TrVL 8/2012) mukaan *”Tarkastusvirasto täyttää hyvin valtiosopimuksessa ja sen perusteella annetuissa korjausmekanismin periaatteissa asetetut kriteerit. Tarkastusvirasto on perustuslain 90 §:n perusteella täysin riippumaton valvontaviranomainen suhteessa hallitukseen, ja toiminnallisesti riippumaton myös suhteessa eduskuntaan. Tarkastusvirasto raportoi tarkastushavaintonsa eduskunnalle ja tarkastuskohteena olevalle hallitukselle ja hallinnolle. Tarkastusvirastolla on asiantuntemuksensa ja puolueettoman sekä riippumattoman asemansa perusteella hyvät mahdollisuudet esittää julkisesti ja saattaa eduskunnan täysistunnolle valtiontalouden hoidon valvontaa ja finanssipolitiikan sääntöjen noudattamista koskevat havaintonsa.”*

Uudessa finanssipoliittisessa säännöstössä on paljon mahdollisuuksia, mutta myös olennaisia riskejä

Tavoitteiden asettamiskriteerit
Hallitus
Parlamentaarinen työryhmä
Talouspolitiikan arviointineuvosto
Velkasuhteen tulee alentua keskimäärin 0,75 prosenttiyksikköä vuodessa (kriteeri voimaan v. 2033)
Tavoitteiden tulee olla Suomen keskipitkän aikavälin suunnitelman mukaisia (nettomenopolku)
Tavoitteiden tulee ohjata EU:n alijäämä- ja velkarajojen noudattamiseen
Tavoitteen tulee edistää ylivaalikautisen tavoitteen saavuttamista
Ylivaalikautinen tavoite valtion- ja paikallishallinnon yhteenlasketulle alijäämälle (8 vuoden keskiarvo)
Vaalikausitavoite valtion- ja paikallishallinnon yhteenlasketulle alijäämälle (vaalikauden viimeinen vuosi)
Lausunnot parlamentaariselle työryhmälle
Arvio siitä, onko vaalikausitavoite asetettu oikein
Arviointi vaalikausitavoitteen saavuttamisesta ja julkisen alijäämän 2,5 % rajan noudattamisesta vähintään kahdesti vuodessa, ja oma-aloitteisin toimiin ryhtyminen
Vaalikausitavoitteen seuranta vuosittain
Talouspolitiikan arviointineuvoston poikkeamaraporttien käsittely
Säännöllinen arvio vaalikausitavoitteen saavuttamisesta ja julkisen alijäämän 2,5 % rajan noudattamisesta
Mahdollinen arviointineuvoston käynnistämä korjausmekanismi

Huomioita yleiskuvasta

- Parlamentaarisen työryhmän mukanaolo kehikossa antaa mahdollisuuksia **ylivaalikautiseen sitoutumiseen** vastuulliseen finanssipolitiikkaan
  - Tämän toteutuminen ei kuitenkaan varmaa (vaarana, että työryhmä päätyy laskelmien tekniseksi prosessoijaksi)
- Kyse on käytännössä **sitoutumisesta EU-sääntöihin** – kotimaiset lisäelementit ovat melko pienimerkityksellisiä
  - Riski, että säännöstö on tarpeettoman monimutkainen (lisäelementit + moninaiset eri hetkillä määriteltävät tavoitteet) → heikentää ymmärrettävyyttä, joka olennaista vaikuttavuudelle
- VM:llä muodostuu erittäin keskeinen rooli (esim. parl. työryhmä)
  - Arviointineuvoston tulee pystyä toimimaan uskottavana varmistajana (ja tarvittaessa vastavoimana), ettei VM:lle muodostu informaatiomonopolia

Säännöstön indikaattoreista

- Sekä kotimainen että EU-säännöstö pyrkii saamaan velkasuhteet laskuun, mutta kummassakaan säännöstössä ei seurata velkasuhdetta tavoitteiden asettamisen jälkeen
  - Velkasuhde voi jatkossakin kehittyä tavoitteista poikkeavasti; siihen ei kansallinen valvoja tai EU puutu säännöstön mukaan
  - Velkasuhteen kehitys tulee huomioitua vasta sitten, kun tavoitteet asetetaan seuraavan kerran
- Kotimaisen ja EU-säännöstön erilainen seurattava indikaattori voi aiheuttaa sekaannuksia
  - Molemmilla omat etunsa
  - Lisäksi molemmissa säännöstöissä seurataan koko julkisen talouden alijäämää, mutta sitä peilataan hieman eri raja-arvoihin

	Kotimainen säännöstö	EU-säännöstö
Seurattavat tunnusluvut, joihin säännön seuranta ja noudattaminen perustuu	**Valtion- ja paikallishallinnon alijäämä (rahoitusasema):** verrataan hallituksen kautensa alussa asettamaan tavoitteeseen **Julkinen alijäämä:** verrataan raja-arvoon, 2,5 % suhteessa BKT:hen	**Nettomenojen kehitys:** verrataan jäsenmaakohtaiseen nettomenopolkuun **Julkinen alijäämä:** verrataan viitearvoon, 3 % suhteessa BKT:hen
Tunnusluku, joka toimii kriteerinä tavoitetta asetettaessa	Julkisen velan kehitys suhteessa BKT:hen	Julkisen velan kehitys suhteessa BKT:hen

Korjausmekanismit vahvistuvat nykyiseen verrattuna

- Suurin muutos nykytilaan: finanssipolitiikan valvoja voi käynnistää mekanismin, jossa hallitukselta odotetaan korjaavia toimia
  - Ei kuitenkaan muodollisesti vahva: arviointineuvoston suosituksia ei tarvitse toteuttaa, eikä tilanne johda raportointivelvollisuuteen eduskunnalle
  - Joka tapauksessa muutos lisää keskustelua ja läpinäkyvyyttä → poliittiset kustannukset rajojen ylityksistä
- EU:n neuvoston päätöksillä voi syntyä selonteko- ja tiedonantovelvollisuus eduskunnalle
  - Vastaavanlainen mekanismi on kirjattu nykyiseen fipo-lakiin, mutta soveltamisala muuttuu

Talouspolitiikan arviointineuvoston käynnistämä korjausmekanismi

Arviointineuvoston arvio tavoitteista jäämisestä ja suositus korjaavista toimista

Suosituksen mukainen toiminta

Hallituksen julkinen kannanotto, jos ei toteuta suositusta

EU:n neuvoston päätöksiin perustuva korjausmekanismi

EU:n neuvoston päätös, jonka mukaan Suomi on rikkonut nettomenopolkuaan tai alijäämäkriteeriä, ja suositukset korjaaviksi toimiksi

Mikäli riittäviä toimia ei toteuteta

Hallituksen selonteko eduskunnalle korjaavista toimista

EU:n neuvoston päätös, jonka mukaan Suomi ei ole toteuttanut riittäviä korjaavia toimia

Mikäli riittäviä toimia ei edelleenkään toteuteta

Hallituksen tiedonanto eduskunnalle korjaavista toimista

EU:n neuvoston päätös mahdollisista taloudellisista sanktioista

Kotimainen säännöstö nojaa vahvasti EU-säännöstöön

- EU-säännöstö kytketään kiinteäksi osaksi julkisen talouden suunnittelua
  - Voi nostaa EU-säännöstön merkitystä
- Joitakin ongelmakohtia, esimerkiksi: parlamentaarinen työryhmä valmistelee vaalikausitavoitteen ennen kuin lopullinen rajoite nettomenojen kehitykselle on tiedossa
  - Riski, että lopullinen nettomenopolku on esimerkiksi tiukempi kuin mitä parlamentaarisen ryhmän valmistelussa oletettiin
- On hyvä, että esityksen mukaan valtioneuvoston tulee laatia EU:n edellyttämä keskipitkän aikavälin suunnitelma viipymättä nimittämisensä jälkeen

Sitoutuminen kestävään julkiseen talouteen on olennaisempaa kuin lainsäädännön kirjaukset

- Nykyisinkin on ollut voimassa kotimainen finanssipoliittinen säännöstö, joka periaatteessa ohjaa kireään finanssipolitiikkaan
  - Vaikutukset jääneet pieniksi - ainakin epäselviksi - reilun 10 vuoden aikana
- Esityksen mukainen säännöstö sisältää positiivisia elementtejä, mutta monimutkaisuus aiheuttaa riskin positiivisten vaikutusten toteutumiselle
- Tärkeintä on, että finanssipoliittinen sääntö ja ylipäätään kestävän julkisen talouden tavoite nauttivat laajaa sitoutumista ja omistajuutta - lakiin kirjatut numeeriset tavoitteet eivät yksistään riitä

Kiitos!

Tack!